

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра теорії та історії соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК В УКРАЇНІ»

Спеціальність: 054 Соціологія

Освітня програма: «Соціальні технології»

Освітній ступінь: бакалавр

Кваліфікація: бакалавр з соціології

Авторка:

Парапанова Марина Ігорівна,
студентка 4 курсу

Наукова керівниця:

Червінська Тетяна Григорівна,
доцентка, кандидатка соціологічних
наук

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри *теорії та історії соціології*

Протокол №15 від «13» червня 2023 р.

Зав. кафедри _____ проф. Судаков В.І.

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК	7
1.1 Насильство як гендерно обумовлене явище.	7
1.2 Поняття та види домашнього насильства.....	12
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК ДО ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	15
2.1 Огляд українських та зарубіжних досліджень домашнього насильства щодо жінок.....	15
2.2 Чинники, які обумовлюють домашнє насильство щодо жінок.....	20
Висновки до 2 розділу	22
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК.....	23
3.1 Огляд українських та зарубіжних досліджень щодо впливу пандемії на домашнє насильство щодо жінок	23
3.2 Пандемія як чинник впливу на домашнє насильство щодо жінок в Україні	24
Висновки до розділу 3	27
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Домашнє насильство щодо жінок є дуже актуальною проблемою для усього світу, яка особливо загострилася під час пандемії COVID-19. На жаль, коронавірус та пов'язані з ним карантинні обмеження, а також економічні проблеми призвели до стрімкого збільшення випадків домашнього насильства у світі, і Україна не є винятком.

За даними, які надала Національна поліція, за перше півріччя 2020-го року кількість звернень щодо домашнього насильства збільшилася приблизно на третину у порівнянні з аналогічним періодом минулого 2019 року: з 68 490 до 101 548 повідомлень – про це повідомили в Департаменті превентивної діяльності Національної поліції України на запит журналістів з Bihus.Info [Національна поліція, 2020]. Разом з тим вже у перший місяць карантину (у період з 12 березня по 12 квітня 2020) було зафіксовано 2051 звернення на Національну гарячу лінію з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації: люди повідомляли про випадки домашнього насильства, в яких вони постраждали та стали жертвами. У порівнянні з іншими місяцями того ж року: за січень надійшло 1 203 звернення, за лютий – 1 273 звернення. З 2051 звернення за березень – квітень – 86,6% становлять звернення від жінок, а 13,4% - від чоловіків. Найбільше люди, які зверталися на гарячу лінію, страждали від психологічного (53,4%) та фізичного (36,5%) насильства. Значно менше звернень було щодо економічного (9,5%) та сексуального (0,5%) видів домашнього насильства [Національна гаряча лінія, 2020]. Проте, важливо зауважити, що й ці дані не відображають реальну картину проблеми домашнього насильства, оскільки багато жертв знаходяться під контролем та тиском кривдника, через що бояться, або просто не мають можливості звертатися по допомогу та розповісти комусь про домашнє насильство, якого вони зазнають.

За словами директорки департаменту Національних гарячих ліній ГО «Ла Страда-Україна» Альони Кривуляк, велика кількість жертв карантинного періоду, страждали від насильства і до пандемії COVID-19. Вона акцентує увагу на тому, що «понад 90% звернень щодо домашнього насильства, які були прийняті в карантинний період – це звернення від тих, хто ще до пандемії страждав від домашнього насильства. На жаль, зараз вони перебувають у закритому приміщенні 24/7 разом із своїм кривдником» [Кривуляк, 2020].

Крім того, економічна нестабільність та втрата робочих місць, спричинена карантинними обмеженнями, також можуть призводити до збільшення кількості випадків домашнього насильства. Таким чином, жінки можуть страждати від рук кривдника і терпіти, але продовжувати мовчати про проблему через фінансову залежність від свого партнера.

Проблема домашнього насильства стає дедалі актуальнішою з кожним викликом, що постає перед нашим суспільством. Ми живемо у трагічній воєнний час, саме тому важливо не лише звертати увагу на цю проблему, привертати увагу громадськості, влади, різноманітних організацій, а й шукати шляхи її вирішення, встановлення відповідальності для кривдників, та долучатися до побудови суспільства, де будь-який прояв насильства жорстко карається законом і не має права існувати за жодних умов, а жертва не боїться розказати про свої страждання та звернутися по допомогу.

Об'єктом роботи виступає домашнє насильство щодо жінок.

Предметом роботи є вплив пандемії COVID-19 на домашнє насильство щодо жінок.

Метою даного дослідження є аналіз того як пандемія COVID-19 вплинула на ситуацію з домашнім насильством щодо жінок в Україні.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. Охарактеризувати домашнє насильство як гендерно обумовлене явище
2. Визначити зміст поняття «домашнє насильство» та охарактеризувати його види
3. Здійснити огляд українських та зарубіжних досліджень домашнього насильства щодо жінок
4. За результатами українських та міжнародних досліджень виокремити чинники, які впливають на скоєння домашнього насильства щодо жінок
5. Охарактеризувати пандемію COVID-19 як чинник впливу на домашнє насильство щодо жінок в Україні

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК

1.1 Насильство як гендерно обумовлене явище.

Проблема насильства в сім'ї тривалий час не вважалась «проблемою» та тим явищем, яке потребує обговорення, привернення уваги та вирішення на інституційному рівні. Насильство існувало завжди, та просто виправдовувалося і толерувалося суспільством. Саме через довгі роки ігнорування явища насильства навіть зараз, коли суспільство розвивається та стає більш демократичним та сучасним, люди досі бояться розповідати про домашнє насильство у власних родинах через страх бути непочутими, незрозумітими, здатися слабкими, страх приниження та засудження тощо. Наразі соціологічна, психологічна, юридична, наукова та дослідницька спільноти, представниці та представники активістського середовища, громадськість, небайдужі громадяни та громадянки активно привертають увагу до проблеми домашнього насильства, присвячуючи йому статті, книги, проводячи дослідження, створюючи та підписуючи петиції, висвітлюючи випадки домашнього насильства у соціальних мережах, збираючись та організовуючи мітинги тощо.

Загалом, аби повноцінно розглянути специфіку проблеми домашнього насильства, варто визначити поняття «гендер» та пояснити чому він є одним з надзвичайно важливих чинників, який впливає на здійснення дискримінації та насильства. Гендер – це певні соціальні ролі, риси характеру та поведінка, які очікуються від чоловіків та жінок. Чоловік для суспільства – це насамперед готувальник, голова сім'ї, опора, сила, а жінка – передусім мама, берегиня, доглядальниця, а також представниця «прекрасної/слабкої половини людства». Ці стереотипи підтверджуються і даними опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» щодо ролі жінок в українському суспільстві. Так, 64% респондентів зазначили, що в їх родині чи парі саме жінка частіше готує

їсти; на неї ж покладаються обов'язки з виховання дітей (52%) та заняття господарськими справами (43%) [Гендерні ролі і стереотипи, 2021].

Гендерні стереотипи – це стійкі уявлення суспільства про соціальні ролі для чоловіків та жінок. Такі уявлення базуються, в першу чергу, на біологічних ознаках. Так звані «традиційно чоловічі» ознаки носять назву маскулінність, а так звані «традиційно жіночі» – фемінність [Оксамитна, 2004].

Саме гендерні стереотипи є однією із причин появи насильства. Так, в ході опитування чоловіків з приводу проблеми гендерних стереотипів у суспільстві було виявлено, що 40% респондентів погоджується з твердженням, що чоловіки є кращими бізнесменами, ніж жінки – бізнесвумен [Сучасне розуміння маскулінності, 2019]. Подібні уявлення формують сприятливі умови для закріплення та, навіть, росту й підвищенню рівня гендерної сегрегації ринку праці. В результаті цього жінки мають можливість працювати здебільшого в менш оплачуваних сферах економічної діяльності та на менш престижних, порівняно з чоловічими, посадах, що у результаті посилює гендерну нерівність у суспільстві, що, в свою чергу, також може сприяти виникненню гендерно зумовленого насильства. Так, наприклад, за даними Державної служби статистики України, зареєстровано приблизно 1,4 млн юридичних осіб (інформація станом на 1 січня 2021 року), з яких лише 29% керівних посад займають жінки [Жінки і чоловіки в Україні, 2021]. Крім того, у зв'язку з недооцінюванням підприємницького потенціалу жінок, виникають та зростають обмеження, з якими можуть стикатися представниці бізнесу, а саме: доступ до фінансових ресурсів, програм розвитку, спонсорських пропозицій тощо. Таким чином, Україна, на жаль, досі належить до тих держав, в яких на ринку праці існують «жіночі» та «чоловічі» професії. До того ж, за даними Державної служби статистики України, заробітна платня жінок в середньому на 20% менша від заробітної платні чоловіків [Жінки і чоловіки в Україні, 2021].

Проблема диспропорційного представництва жінок в політиці також є актуальною сьогодні, адже її підтвердження ми бачимо у фактичній присутності та участі жінок у політиці. Так, результати Національного опитування з питань рівності між чоловіками та жінками в Україні демонструють думки населення про те, що чоловіків частіше призначають на урядові посади, ніж жінок (65% респондентів). Дві третини (66%) опитаних вважають, що наразі в політичному житті домінують чоловіки, водночас 61% – орієнтовані на більш збалансоване гендерне представництво у політичному житті країни [Національне опитування, 2018]. Як гендерна дискримінація на ринку праці, так і явища, що були зазначені вище, відіграють велику роль в існуванні гендерно зумовленого насильства у сучасному українському суспільстві.

Гендерні дослідники та дослідниці вказують на встановлення між жінками та чоловіками владного режиму, а саме – системної домінації однієї гендерної групи над іншою. Таким чином, гендерно зумовлене насильство – це механізм встановлення гендерних владних режимів, а саме домінацій та влад між різними гендерними групами. Встановлення таких влад не означає автоматично, що в межах їх впливу здійснюються обов’язкові насильницькі дії, адже влада може встановлюватися дискурсивно, тобто без прямого насилля. Але гендерно зумовлене насильство завжди є виявом гендерної влади [Гендер для медій, 2017].

Одна з науковиць, що вивчає проблематику гендерно зумовленого насильства та його видів характеризує це явище наступним чином: «Гендерно зумовлене насильство – це насильство, яке здійснюється щодо особи чи групи осіб через їхню стать або стосується переважно осіб певної статі» [Костіна, 2021]. Це прояв дискримінації за ознакою статі, жертвами якої найчастіше стають жінки. Українська соціологиня Тамара Марценюк визначає гендерно зумовлене насильство як насильство, яке чинять переважно чоловіки проти переважно жінок. Загалом, Марценюк висловлюється на цю тему так: «...агресивну

поведінку очікують саме від чоловіків, тому що чоловіки – це та група людей, яка переважно чинить насильство будь-якого типу (незважаючи на те, що сама страждає від насильства у публічному просторі: війнах, розбоях, вуличному насильстві тощо). Тобто передусім чоловіки є агресорами, які коять насильство проти жінок, дітей та інших чоловіків» [Марценюк, 2018]. Аналіз статистики злочинів, пов'язаних із насильством загалом стає підтвердженням вищезазначених тез і знов доводить, що насилля зумовлюється гендером та є саме гендерною проблемою. Наприклад, у 2020 році в Україні серед осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, 87,6% складала чоловіки, і усього 12,4% - жінки. Злочини, що пов'язані із зґвалтуваннями або замахами на них, у 98,3% випадків були здійснені особами чоловічої статі. Проте, якщо розглянути кількість жертв вбивств у 2020 році, то саме чоловіки частіше за жінок ставали жертвами вбивств: було вбито 1186 чоловіків та 396 жінок. Більше того, вищенаведена теза підкріплюється статистичними даними і зберігається в інші роки: 2019 рік – вбито 1104 чоловіка та 420 жінок; 2018 рік – 1156 чоловіків та 457 жінок; 2015 рік – 4933 чоловіка та 1197 жінок [Жінки і чоловіки в Україні, 2021]. Наведені цифри свідчать, що чоловіки в різний спосіб активно залучені, передусім, до фізичного насильства – і як кривдники, і як жертви. Отже, із вищезазначених даних можна зробити висновок, що з людей, які страждають від домашнього насильства більший відсоток складають жінки, тоді як чоловіки, за статистикою, більше потерпають від насилля в публічному просторі. Жінки, звичайно, також вдаються до насильницьких дій, проте значно рідше від чоловіків.

Насильство щодо жінок є головною причиною смерті та інвалідності жінок репродуктивного віку. Воно не завжди позбавляє життя, проте завжди підриває здоров'я та розділяє життя постраждалих на «до» та після». При цьому насильство часто приховується через звинувачення жертви та безкарність злочинців [Ла Страда-Україна, 2021].

Серед пояснень чоловічої агресії та насильства можемо зустріти біологічні аргументи, які апелюють до фізіологічних відмінностей між жінками та чоловіками, виправдовуючи насильство впливом гормонів чи наявністю додаткової Х-хромосоми, які й «відповідають» за агресію [Кіммел М., 2003]. Результатом безкарності насильства стає його соціальна нормалізація та системний характер.

Явище гендерованості насильства засвідчує вищезазначена статистика, питання зв'язку гендеру та насильства досліджують багато науковців, обгрунтовуючи його в соціологічних, гендерних та феміністичних теоріях. Одним із активістів та вчених, котрий досліджував чоловічу гендерну роль та її зв'язок з насильством, був Майкл Кауфман – його робота «Конструювання маскулінності та тріада чоловічого насильства» зробила вагомий внесок у вивчення проблеми насильства загалом [Кауфман, 2016].

У вказаній роботі автор досліджує зв'язок між «традиційними» чоловічими рольовими стереотипами та насильством. Кауфман визнає агресію негативною частиною маскулінності, що вбудована суспільством і є результатом специфічного виховання чоловіків. Він аргументує тезу про те, що певні аспекти чоловічої гендерної ролі можуть сприяти появі насильства з боку чоловіків. Одними з ключових понять, які вводить Кауфман, є «соціально сконструйована маскулінність» – яке вказує на те, що у суспільстві існує підтримка, схвалення, та навіть нагородження певних форм чоловічої поведінки, пов'язаних з агресією, силою, контролем тощо. Таке суспільне схвалення агресії створює у чоловіків додаткові стимули доводити свою силу та мужність через насильство та домінування. Крім того, Кауфман зазначає, що чоловіча соціалізація часто включає в себе навчання контролю над емоціями, обмеження вираження слабкості та своїх недоліків, а також підтримка статусу «правильного» та «нормального» чоловіка. Ці соціальні норми можуть створювати тиск на

чоловіків та спонукати їх до використання насильства для демонстрації своєї мужності та збереження суспільно прийнятного соціального статусу чоловіка. Традиційні стереотипи про маскулінність можуть формувати середовище, в якому насильство з боку чоловіка сприймається як єдино прийнятна стратегія для досягнення цілей або демонстрації власної сили. Також можна зазначити, що Майкл Кауфман згадує і про те, що виконання так званих традиційних чоловічих ролей може обмежувати чоловіків у вираженні своїх емоцій та розвитку здорових міжособистісних навичок, що також може призводити до насильницької поведінки та агресії з боку чоловіків як «компенсаторної маскулінності», адже чоловікам може бути важко знайти альтернативні способи вираження своїх почуттів. Більше того, не відчуваючи та не проявляючи достатньої «маскулінності», представники «сильної статі» можуть відчувати себе недостатньо «сильними».

Важливо прийняти до уваги і те, що Майкл Кауфман у своїй роботі не стверджує, що усі чоловіки, які відповідають так званим традиційним чоловічим гендерним ролям, стають агресорами та кривдниками. Науковець наголошує на тому, що існує зв'язок між цими факторами і появою насильства у суспільстві. Варто враховувати й широкий спектр індивідуальних, соціокультурних та психологічних факторів, які впливають на поведінку чоловіків, окрім вищезазначених. Однак знання та розуміння цих зв'язків є важливим кроком у напрямку превентивної роботи та розробки результативних планів дій та стратегій запобігання і боротьби з насильством.

1.2 Поняття та види домашнього насильства

При розгляді будь-якої соціальної проблеми, в даному випадку – це проблема домашнього насильства, важливо спиратися на законодавство. «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та про боротьбу з цими явищами» є першим

обов'язковим інструментом, який використовується всією Європою у питанні розгляду домашнього насильства на юридичному рівні. У Конвенції підкреслюється абсолютна неприпустимість домашнього насильства та насильства щодо жінок, стверджується їх гендерне підґрунтя та кореляція з гендерною нерівністю: «Домашнє насильство – це серйозне порушення прав людини, якого можна уникнути; це будь-яка фізична, сексуальна чи психологічна шкода, завдана теперішнім/колишнім партнером/чоловіком/дружиною у гетеросексуальних/одностатевих стосунках. Шкодою вважається як постійне тяжке побиття, так і один завданий удар. Воно є однією з найбільш поширених та серйозних форм прояву насильства щодо жінок» [Конвенція Ради Європи, 2011].

Якщо розглянути українське законодавство про запобігання та протидію домашньому насильству, то воно складається з Конституції України, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів щодо недопущення та боротьби з насильством. Так, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», визначає домашнє насильство як «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою...» [Закон України, 2017].

Так, в Законі виокремлюються та характеризуються чотири види домашнього насильства, а саме: економічне, що визначається як «умисне позбавлення житла, їжі, одягу, заборону працювати або примушувати до праці, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування, заборону навчатися

та інші правопорушення економічного характеру»; психологічне, що включає, «погрози, залякування, переслідування, приниження, контроль тощо; сексуальне, що характеризується як «будь-які діяння сексуального характеру»; та фізичне, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості» [Закон України, 2017].

Висновки до розділу 1

Насильство є гендерно зумовленим явищем та найчастіше здійснюється чоловіками. Багато науковиць та науковців, які вивчають цю проблему, зокрема й Майкл Кауфман, наголошують на тому, що існує зв'язок між гендером і насильством, вказують на суспільне толерування насильства та констатують агресію невід'ємним елементом чоловічої маскулінності, що вибудована суспільством. Проблема домашнього насильства щодо жінок є дуже розповсюдженою – доказ тому велика кількість статистики, що це підтверджує. Виокремлюється 4 види домашнього насильства: економічне, психологічне, фізичне та сексуальне. Кожен із видів завдає непоправної шкоди жертві та її оточенню. Одним із найважливіших документів, що використовується у питанні розгляду домашнього насильства на європейському рівні є «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та про боротьбу з цими явищами».

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК ДО ПАНДЕМІЇ COVID-19

2.1 Огляд українських та зарубіжних досліджень домашнього насильства щодо жінок

Аби проаналізувати вплив тривалої пандемії COVID-19 та карантинних заходів на стан проблеми домашнього насильства в Україні та світі, варто розуміти на якому рівні ця проблема існувала до пандемії (початок карантинних обмежень датується 12 березня 2020 року). Для цього ми проаналізуємо українські та міжнародні дослідження щодо даної проблеми.

Одне з досліджень з питань домашнього насильства щодо жінок було проведене у 2019 році: це було опитування під егідою ОБСЄ, що мало назву «Добробут та безпека жінок». Воно засвідчило значні масштаби проблеми насильства щодо жінок в українському суспільстві. Так, відповідно до даних цього дослідження, 67% жінок стверджують, що з 15 років страждали від психологічного, фізичного чи сексуального насильства з боку свого партнера чи іншої особи [Survey, 2019]. Найчастіше, агресорами опитані респондентки називали колишніх партнерів. Також дуже важливим та досить небезпечним фактором є той факт, що деякі жінки, які ставали жертвами насильства з боку свого партнера (колишнього або нинішнього) або з боку іншої особи, обирали шлях мовчання та не повідомляли поліцію, не зверталися з повідомленнями про випадки фізичного/ сексуального /психологічного насильства. Також дуже негативним результатом є те, що 41% опитаних жінок вважає, що якщо чоловік проявляє насильство щодо дружини, то ця ситуація має вирішуватися всередині сім'ї. Тут мимоволі спадає на думку приказка: «не можна виносити бруд з хати». Та насправді ж, будь-який прояв будь-якого виду насильства: легенький поштовх, ляпас, погроза вдарити, заборона на якісь дії, сексуальні домагання – це усе так звані «перші ластівки» домашнього насильства, які можуть призводити

до дуже небезпечних для життя та здоров'я жінки дій та наслідків. Ігнорувати це не можна, адже реагувати на такі прояви треба з самого початку. За даними вищезазначеного дослідження, 15% респонденток, які мали партнера на момент опитування, стверджували, що вони зазнавали фізичного або сексуального насильства від свого нинішнього партнера, при цьому продовжували знаходитися у стосунках із кривдником.

Також, для ширшого розуміння даної проблематики, у 2014 році українська дослідницька компанія GfK Ukraine проводила національне репрезентативне опитування щодо досвіду насильства стосовно жінок і дівчат [Національно репрезентативне опитування, 2014]. Опитування включало в себе запитання для жінок, які в своєму житті мали досвід одруження, чи переживали вони будь-які прояви психологічного/ фізичного/ сексуального/ економічного насильства з боку свого теперішнього/останнього партнера. Запитання були досить різнобічними, що мало на меті прослідкувати різноманіття особливостей даної проблеми. Отже, отримані після опитування дані свідчать про те, що 16% з опитаних жінок віком від 15 до 49 років зазнавали фізичного насильства з боку чоловіків/інших родичів ще з моменту, коли їм виповнилося 15 років. 11% жінок, які коли-небудь були у шлюбі та 48% жінок, які ніколи не були одружені, вказали, що кривдником ставав їх батько чи вітчим. Також було помічено, що факт негативного досвіду – переживання домашнього насильства – можна пов'язати з їхнім сімейним станом: 46% жінок, які були у шлюбі, але розлучились або мешкають окремо від батьків/родичів, повідомили про те, що зазнавали фізичного насильства з часу, коли їм виповнилося 15 років, з цих 46% – 36% жінок назвали кривдником теперішнього чоловіка або партнера, тоді як 44% з 46% вказали на колишнього чоловіка або партнера. Також, в ході дослідження було виявлено, що 8% опитаних жінок коли-небудь у своєму житті зазнавали сексуального насильства. Загалом, дані демонструють, що особами, які ставали

агресорами щодо жінок-жертв домашнього насильства, загалом є нинішні чоловіки (24%) або партнери та знайомі (22%), на яких вказало найбільше жінок, котрі зазнали сексуального насильства після досягнення 15 років. 15% жінок, що ставали жертвами сексуального насильства, відповіли, що його вчиняв колишній чоловік або партнер. У ході опитування було також розглянуто таку форму прояву психологічного насильства як контролююча поведінка з боку чоловіка/партнера по відношенню до своєї дружини/партнерки. Так, відповідно до отриманих даних, близько третини жінок, які на момент дослідження перебували у зареєстрованому/незареєстрованому шлюбі, відчували ревності або злість з боку чоловіка/партнера, якщо вони розмовляли з іншими чоловіками (32%), 30% респонденток вказали на те, що вони завжди відчували бажання контролю свого місцезнаходження з боку чоловіків або партнерів. Ці два види контролюючої поведінки з боку чоловіка чи партнера є найбільш розповсюдженими й ідентифікуються як форм психологічного насильства. Усього 46% опитаних жінок, які перебували у шлюбі на момент дослідження, відчували хоча б один з проявів контролюючої поведінки з боку чоловіка чи партнера [Дослідження поширеності насильства, 2014]. Дані опитування, звичайно, неможливо зіставляти із офіційною статистикою щодо домашнього насильства, адже, на жаль, не усі жертви насильства звертаються до поліції, а також тому, що статистика злочинності не фіксує випадки домашнього насильства у розрізі статі та віку жертв або видів насильства.

Розглядаючи міжнародні дослідження проблеми домашнього насильства щодо жінок, можна зробити висновок, що ця проблема є актуальною для усього світу. За даними масштабного дослідження, що опубліковано в журналі *The Lancet*, кожна четверта жінка хоча б раз протягом свого життя ставала жертвою домашнього насильства [Global, regional, and national prevalence estimates, 2018]. Загалом, дане дослідження акцентувало свою увагу на наданні глобальних,

регіональних та національних базових оцінок фізичного або сексуального, або обох видів насильства щодо жінок з боку чоловіків-інтимних партнерів. Дослідники та дослідниці розробили глобальні, регіональні та національні оцінки на основі даних, взятих із Глобальної бази даних Всесвітньої організації охорони здоров'я, а також проконсультувалися з різними країнами, аби знайти та виявити додаткові дослідження задля отримання більшої кількості джерел інформації. Таким чином, репрезентативні на національному або субнаціональному рівнях дослідження проводилися в період з 2000 по 2018 рік, включали жінок віком від 15 років та використовували вимірювання фізичного або сексуального насильства з боку інтимного партнера на основі актів здійснення фізичного або сексуального, або обох видів насильства. В рамках даного дослідження було проаналізовано 366 інших досліджень, в яких зібрано відповіді 2 мільйонів жінок. Дані були отримані із 161 країн. За отриманими результатами, більш ніж кожна четверта, а саме – 27% жінок у віці від 15 до 49 років, які коли-небудь мали партнера, зазнавали фізичного або сексуального, або обох видів насильства з боку інтимного партнера протягом свого життя. При цьому, 13% тобто кожна сьома респондентка, зазнавали насильства протягом останнього року перед опитуванням. Такий висновок означає, що у 2018 році до 492 мільйонів жінок у віці 15-49 років, які коли-небудь мали партнера, зазнали насильства з боку інтимного партнера принаймні один раз, починаючи з 15-річного віку. Згідно з результатами дослідження, опитані жінки почали страждати від насильства рано: 24% стали жертвами насильства у віці 15-19 років, а 26% жінок – у віці 19-24 років вже зазнавали насильства принаймні один раз. Ці цифри викликають неабияке занепокоєння, оскільки підлітковий та ранній дорослий вік є важливими життєвими етапами, на яких закладаються основи здорових стосунків; таке насильство має довготривалий вплив на здоров'я та загальний добробут жінок. Щодо жінок старших за 60 років, дані виявилися наступними: 23% жінок такого віку хоча б раз у житті зазнавали фізичного чи сексуального або обох видів

насильства [Global, regional, and national prevalence estimates, 2018]. Також, результати дослідження свідчать про регіональні відмінності щодо явища домашнього насильства. Так, жінки з країн з низьким ВВП на душу населення, повідомляють про вищий рівень поширеності насильства протягом усього їхнього життя. Можна припустити, що подібна особливість пов'язана із досвідом участі країн у військових конфліктах, а також із іншими різноманітними соціальними, економічними та політичними проблемами, що можуть призвести до обмеження можливостей жінок розірвати аб'юзивні стосунки, що в свою чергу призводить до насильства. Такими чинниками тут виступають: економічна незахищеність жінок, гендерні стереотипи, високий рівень суспільної стигми, дискримінація у суспільстві тощо. У той же час, представниці країн з високим ВВП на душу населення повідомляють про помітно менший рівень домашнього насильства щодо жінок.

Поширеність фізичного, сексуального, або обох видів насильства з боку інтимного партнера протягом життя серед жінок, які коли-небудь мали партнера у віці 15-49 років була найвищою в Океанії (49%) та центральній частині Африки на південь від Сахари (44%), наступними в антирейтингу стали Латинська Америка (38%) та східна частина Африки на південь від Сахари (38%). Також високими показниками виявилися дані отримані щодо Південної Азії (35% жінок), а також у Північній Африці та на Близькому Сході (по 31%). Було виявлено також і три регіони з найнижчими оцінками поширеності насильства з боку інтимного партнера протягом життя – Центральна Європа (16%), Центральна Азія (18%) та Західна Європа (20%), хоча навіть ці показники безперечно залишаються високими. До групи з найнижчими оцінками поширеності фізичного, сексуального чи обох видів насильства протягом життя увійшли 12 країн: Грузія та Вірменія (по 10%), Сінгапур (11%), Швейцарія та Боснія і Герцеговина (по 12%), Албанія, Польща, Північна Македонія та Хорватія

(по 13%), а також Куба, Азербайджан та Філіппіни (по 14%) [Global, regional, and national prevalence estimates, 2018].

Отримані дані підтверджують, що насильство щодо жінок з боку інтимних партнерів-чоловіків є глобальною світовою проблемою, яка впливає на життя мільйонів жінок, їхніх дітей та їхнього оточення. Звичайно, отримані у дослідженні дані не можуть всебічно та повно відобразити стан проблеми, адже тема є сенситивною і делікатною, тож деякі жінки можуть просто не хотіти/боятися/ соромитися зізнатися у тому, що вони страждають від домашнього насильства. Таким чином, можна припустити, що справжній рівень домашнього насильства щодо жінок є вищим.

Прогрес у зниженні рівня насильства є повільним, саме тому суспільству варто підіймати ці теми для привернення до них уваги, а державам необхідно впроваджувати багаторівневі профілактичні інтервенції, які б сприяли протидії та запобіганню насильства, а також посиленому реагуванню та покаранню кривдників у випадку скоєння ними актів домашнього насильства щодо жінок.

Таким чином, дані цього та інших вищезгаданих досліджень свідчать про те, що насильство щодо жінок з боку інтимних партнерів було дуже поширеним у світі ще до пандемії COVID-19.

2.2 Чинники, які обумовлюють домашнє насильство щодо жінок

Проблематика домашнього насильства щодо жінок – тема досить складна. Це явище вивчають, аналізують та досліджують науковці, проти нього борються громадські активісти вже багато років. Проте, для того, щоб реалізувати превентивні заходи, які могли б допомогти в боротьбі з домашнім насильством, та створенні справедливого та працюючого законодавчого підґрунтя для забезпечення покарання та відповідальності, які має нести кривдник і агресор,

треба чітко знати, розуміти і боротися із чинниками, які спричиняють домашнє насильство.

Одним із таких чинників є культура. Деякі культури транслюють норми та цінності, які сприяють насильству щодо жінок. Стереотипні уявлення про ролі та обов'язки чоловіків та жінок, дискримінація на основі статі та підтримка гендерної нерівності у суспільстві можуть стимулювати насильство в сім'ї.

Також на поширеність проблеми домашнього насильства може впливати і соціально-економічний фактор, а саме економічна залежність жінок від чоловіків, відсутність навіть мінімальних фінансових ресурсів, які б дали можливість жертвам розірвати токсичні та небезпечні стосунки або розлучитися із кривдником, безробіття, недоступність житла – усі ці та інші економічні проблеми можуть збільшити ризик насильства в сім'ї.

Відсутність ефективної правової системи є ще одним важливим чинником, який негативно впливає та поглиблює проблему домашнього насильства щодо жінок. В країнах, в яких не існує або не здійснюється на достатньому рівні захист прав і свобод жінок, а правоохоронні органи та судова система працюють неефективно, скоєння насильства залишається безкарним, що в результаті стимулює агресора повторювати його знову й знову.

Також до чинників, що можуть погіршувати ситуацію з домашнім насильством щодо жінок у суспільстві можна віднести й наступні, більш особистісні причини, які мають вирішуватися як на державному, так і на приватному рівні. Тут варто згадати різноманітні сімейні фактори, деструктивну динаміку розвитку родинних стосунків, як-от непорозуміння, конфлікти, низький рівень комунікації та взаєморозуміння у родині, що можуть також призводити до зростання рівня різних видів домашнього насильства.

Шкідливі звички, надмірне вживання алкоголю та наркотична залежність також можуть збільшити агресивність та знизити контроль над своєю поведінкою, внаслідок чого ризик скоєння домашнього насильства щодо жінок може зростати. Важливо зауважити, що усі вищенаведені фактори можуть поєднуватися та взаємодіяти між собою, підсилюючи вплив одне одного та збільшуючи ризик насильства. Для запобігання домашнього насильства щодо жінок необхідно працювати на усіх можливих рівнях: культурному, соціальному, економічному та правовому. Головною метою має стати створення безпечного середовища для жінок та зменшення домашнього насильства у сім'ї.

Висновки до 2 розділу

Спираючись на міжнародну та українську статистику, можна зробити висновок, що як в Україні, так і в усьому світі жінки страждають від домашнього насильства. Жертвами стають жінки абсолютно різного віку та статусу, за вищезазначеними даними, вони стають ними у досить ранньому віці. Це негативно впливає на їхнє майбутнє життя, а також на життя їхнього оточення: подальший розвиток та самореалізацію, їхній вклад та вплив на суспільство та людей, що знаходяться поруч тощо. Рівень домашнього насильства щодо жінок дещо різниться у різних країнах: це можна пов'язати з рівнем життя і розвитку країн, їхній ВВП на душу населення, іншими соціальними та економічними чинниками. Також неабиякий вплив чинить культура тієї чи іншої країни: високий рівень гендерної нерівності, схвалення дискримінації за певною ознакою, суспільне заохочення гендерного насильства та агресії чоловіків щодо жінок тощо. Таким чином, ще до пандемії COVID-19, досить велика кількість жінок з багатьох країн світу страждала від домашнього насильства.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ЖІНОК

3.1 Огляд українських та зарубіжних досліджень щодо впливу пандемії на домашнє насильство щодо жінок

Перед усім світом, та перед Україною, зокрема, через пандемію, спричинену вірусом COVID-19, постали нові виклики та загострили свій вплив старі: домашнє насильство щодо жінок, низький рівень достатнього захисту прав людини, а також гендерна нерівність у суспільстві. Для того, щоб захистити жінок та запобігти ще більшому зростанню рівня домашнього насильства, необхідно періодично здійснювати моніторинг та аналіз дотримання прав та захисту жінок. Наслідки COVID-19 не є короткостроковими, велика частина міжнародних науковиць та науковців стверджують, що одним з результатів пандемії стане неабиякий «відкат фемінізму», що являє собою зменшення результатів успішних зусиль в напрямку досягнення зменшення гендерної нерівності, суспільного розуміння проблеми домашнього насильства тощо [Violence against women, 2020].

Відповідні наслідки у 2014 році спричинив й інший вірус, і цим вірусом є Ебола, який на той час спалахнув у трьох африканських країнах. Науковці та науковиці, які вивчали даний вірус, виявили, що він мав глибокий і довготривалий вплив на гендерну рівність. "Спалах лихоманки Ебола в Західній Африці вплинув на доходи всіх", – сказала Джулія Сміт, дослідниця політики охорони здоров'я з Університету Саймона Фрейзера, в інтерв'ю The New York Times, а також зазначила, що "доходи чоловіків повернулися до рівня, який вони мали до спалаху, швидше, ніж доходи жінок" [The Coronavirus Is a Disaster for Feminism, 2020].

Також про виклики та загрози, з якими стикаються жінки під час пандемії, йдеться у дослідженні ООН Жінки «Попередження: Насильство проти жінок та дівчат & COVID-19». У дослідженні зазначається, що «...коли традиційні гендерні ролі диктують, що чоловіки повинні забезпечувати свої сім'ї, ця реальність може створити відчуття неадекватності, невизначеності та втрати контролю, провокуючи утвердження влади, зокрема шляхом насильства щодо своїх партнерів у подружжі, дітей або інших осіб, з якими кривдник спільно проживає. Там, де існує бідність та нездатність задовольнити основні потреби, дівчата піддаються ризику раннього виходу заміж чи застосуванню до них сексуального насильства» [Вплив COVID-19 на права жінок в Україні, 2019].

З огляду на те, що країни Європейського Союзу вирішили запровадити жорсткі карантинні заходи раніше, ніж Україна, фіксація зростання домашнього насильства в цих країнах відбулася також раніше. Так, наприклад, у Великобританії ще на початку локдауну у 2020 році помітили загострення проблеми домашнього насильства щодо жінок: кількість жінок, яких вдома вбив чоловік, зросла з початку карантинних заходів втричі, а кількість дзвінків на гарячі лінії щодо домашнього насильства – майже на 50% [CBS News, 2020]. В ООН заявили, що загострення проблеми домашнього насильства через пандемію спостерігається в усьому світі [UN chief, 2020].

3.2 Пандемія як чинник впливу на домашнє насильство щодо жінок в Україні

Пандемія COVID-19 вплинула на безліч сфер життя в усьому світі: ринок праці, освіта, гендерна рівність, домашнє насильство, сфера охорони здоров'я тощо. На якісь сферу життя локдаун, як би це дивно не звучало, повпливав навіть позитивно, на якусь – негативно. Розглянемо пандемію як чинник, що якимсь

чином втрутився у життя українців та повпливав на їхні життя. Вплив пандемії має й більш очевидні наслідки, як от збільшення рівню домашнього насильства, так і наслідки, які лежать трішки глибше і не є явними, тому ще мають бути виокремлені та проаналізовані.

Так, за даними Національної поліції, за перші пів року 2020 року кількість звернень щодо домашнього насильства збільшилася на третину у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року: з 68 490 до 101 548 повідомлень [Національна поліція, 2020]. Беручи до уваги ці та інші вищенаведені дані з приводу рівня домашнього насильства, можна зробити висновок, що пандемія та довготривалий локдаун, що спричинив постійне знаходження багатьох родин вдома, негативно повпливав на проблему насильства. Запровадження карантину та обмежень руху, які були необхідними для стримування поширення вірусу, призвели до того, що багато жінок були вимушені залишатися вдома зі своїми партнерами-насильниками. Це й створило небезпечні умови, коли жертви насильства не могли втекти або звернутися за допомогою. Також, ізоляція призвела і до загального зростання рівня стресу та тривоги у населення, що могли поглибити та збільшити насильство у родинах, оскільки умови, небезпечні для життя та здоров'я, страх за життя, сприяє зміні атмосфери вдома, у родині: в кращому випадку – може сприяти зближенню партнерів, у гіршому – може призвести до сварок, психологічного, економічного, фізичного або сексуального виду насильства. Також багато установ, які надавали підтримку жертвам домашнього насильства до пандемії коронавірусу, почали працювати в обмеженому режимі або зовсім припинили свою діяльність через карантин та ізоляцію. Жертви домашнього насильства, й, передусім, жінки, стали більш вразливими та не мали повноцінного доступу до притулків, консультативної допомоги та правової підтримки. Обмежений доступ до підтримки та послуг допомоги негативно вплинув на психологічний стан жінок.

Разом із введенням карантину, у березні 2020 року велика кількість правозахисних міжнародних організацій висловлювала занепокоєння та побоювання того, що карантинні обмеження негативно вплинуть на проблему домашнього насильства щодо жінок, а також на обмеження їхніх свобод та трудових прав. Багато організацій слідували за розвитком ситуації: як за належним дотриманням прав людини, так і за впливом пандемії COVID-19 на права жінок. Так, науковці, що проводили дослідження ООН Жінки в Україні «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні» зробили наступний висновок: «у ситуації карантину також загострюється проблема розподілу гендерних ролей у родині, оскільки основний тягар з виконання неоплачуваної доглядової праці під час карантину покладається на жінок» [Кисельова, 2020]. Пандемія спричинила економічну нестабільність та зумовила великі зміни на ринку праці, йдеться, зокрема, про економічну кризу та втрату робочих місць, зниження доходів значної частини населення. Жінки, а особливо вразливі їх категорії, такі як низькокваліфіковані робітниці, самотні матері та іммігрантки, постраждали найбільше. Окрім цього, жінки становлять більшість з тих, хто працюють у бюджетній сфері, фінансування якої часто зазнає затримок, а під час пандемії, коли фінансові проблеми спіткали багатьох, ця проблема загострюється. Пенсії та заробітні плати жінок загалом менші, аніж у чоловіків, відповідно менші й їхні накопичення, що означає, що жінки зможуть протриматися без роботи та заробітної плати менший період часу. Серед тих, хто користується соціальними послугами та отримує соціальну допомогу від держави або певних програм, жінки складають більше 60%, а в умовах кризи соціальний захист та соціальні послуги можуть бути скорочені або зовсім призупинені [Жінки і чоловіки в Україні, 2021]. COVID-19 та його обмеження загалом зумовили припинення діяльності деяких професійних галузей, що негативно вплинуло на стосунки між партнерами, домашнє насильство через постійне перебування вдома, а також

зниження доходів сім'ї та погіршення рівня життя родин. Таким чином, економічна нестабільність також могла підштовхнути партнерів-кривдників до збільшення контролю та агресії у родинях.

Уряди та організації по всьому світу намагалися реагувати на зростання випадків домашнього насильства під час пандемії, проте, все ще залишається багато роботи, щоб забезпечити захист жінок. Важливо забезпечити безпечне середовище для жертв насильства, зберігати безперервне функціонування служб підтримки та здійснювати просвітницьку діяльність щодо проблеми домашнього насильства серед громадськості.

Висновки до розділу 3

Коронавірус повпливав на багато сфер суспільного життя в Україні. Науковці та науковиці передбачають «відкат фемінізму» як один з наслідків пандемії. Це означає, що прогрес у досягненні гендерної рівності та позитивних змін у суспільстві може бути відкинутим на декілька років назад, адже під час карантинних обмежень загострилася велика кількість гендерованих проблем. Наприклад, зміна ринку праці через COVID-19 негативно повпливала на стан жінок у суспільстві, їхнє фінансове становище та кар'єрні можливості. Також, коронавірус залишив жінок, які страждали від домашнього насильства, сам на сам із проблемою, адже вони залишилися буквально замкненими вдома в єдиному спільному просторі з кривдником, не маючи можливості безпечно покинути домівок: їх стримував локдаун. У додаток до цього, варто зазначити, що прихистки та консультації для жертв домашнього насильства також працювали не на повну силу через карантинні обмеження. Таким чином, проблема домашнього насильства щодо жінок під час пандемії загострилася.

ВИСНОВКИ

Насильство є гендерно зумовленим явищем, і найчастіше його здійснюють чоловіки. Ця теза підтверджується численними дослідженнями та оприлюдненими статистичними даними. Домашнє насильство щодо жінок буває 4 видів: економічне, психологічне, фізичне та сексуальне, та кожен із видів та проявів насильства однозначно негативно впливає та залишає непоправну шкоду моральному здоров'ю жінки.

Проблема домашнього насильства глибоко вивчається науковицями та науковцями, одним з яких є просвітник і автор Майкл Кауфман. Він прослідковує зв'язок між гендером та насильством, а також характеризує агресію як негативну частину маскулітності, яка є наслідком специфічних суспільноприйнятих та традиційних особливостей виховання чоловіків. Окрім цього, на поширення проблеми домашнього насильства впливають різноманітні культурні чинники, притаманні тій чи іншій країні, гендерна нерівність та гендерні стереотипи, суспільне заохочення та толерування чоловічої агресії – усе це має неабиякий вплив на стан даної проблеми.

Важливим документом, який використовується для розгляду домашнього насильства на європейському рівні є "Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та про боротьбу з цими явищами". Конвенція має на меті здійснення заходів з запобігання та захисту жінок від насильства та покращення їхнього становища в суспільстві.

Пандемія COVID-19 суттєво посилила проблему домашнього насильства щодо жінок – це підтверджується статистичними даними. Карантинні обмеження та ізоляція створили небезпечні умови, коли жертви насильства не могли піти від кривдника або хоча б звернутися по допомогу. Причиною цьому стала психологічна напруга, економічна нестабільність, зміни на ринку праці та

обмежений доступ до послуг підтримки. Все це призвело до зростання випадків насильства. Жінки стали більш вразливими внаслідок цих змін.

Науковці прогнозують, що пандемія COVID-19 матиме негативний вплив на гендерну рівність і може відкинути прогрес в досягненні позитивних результатів у цій сфері на декілька років назад.

Таким чином, проблема домашнього насильства щодо жінок залишається актуальною як у Україні, так і в усьому світі. Важливо продовжувати працювати над розширенням поінформованості щодо цієї проблеми, забезпечувати підтримку постраждалим та розвивати ефективні механізми запобігання та боротьби з домашнім насильством.

Для досягнення мети, варто розширити перелік законів, що забороняють домашнє насильство та здійснюють справедливий захист жертв; розробити національні стратегії по запобіганню насильства та підтримки постраждалих, а також забезпечити належне фінансування та державну підтримку подібним проектам. Важливо звернути увагу й на міжнародне співробітництво: держави можуть залучатися до міжнародних ініціатив та обміну досвідом з іншими країнами щодо боротьби з домашнім насильством.

Також необхідно розширити мережу прихистків, де жертви можуть отримати тимчасовий притулок. Не менш важливою є й освіта: корисно було б додати гендерну освіту у шкільні програми для підлітків та молоді, щоб протидіяти стереотипам та насильству, проводити безкоштовні тренінги та освітні кампанії, спрямовані на підвищення суспільного розуміння проблеми домашнього насильства, його наслідків та способів запобігання. Ефективним буде і посилення відповідальності кривдників: необхідно забезпечити швидке реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства щодо жінок, а також забезпечити суворе невідворотне покарання за скоєний злочин.

Усі ці заходи повинні бути частиною комплексного підходу до боротьби з домашнім насильством, що спрямований на запобігання проблеми, захист жертв та покарання зловмисників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив COVID-19 на права жінок в Україні [Електронний ресурс] // Аналітичний центр ЮрФем. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2020/11/ВПЛИВ-КОВІД-19-НА-ПРАВА-ЖІНОК-В-УКРАЇНІ.pdf>.
2. Гендер для медій: Підручник з гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / За ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової – Київ: Критика 2017 р. [Електронний Ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://ua.boell.org/sites/default/files/gender_dlya_medii_2017.pdf
3. Гендерні ролі і стереотипи [Електронний ресурс] // Соціологічна група "Рейтинг". – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/XnsmRks>.
4. Дослідження поширеності насильства щодо дівчат та жінок [Електронний ресурс] / І.Волосевич, Т. Коноплицька, Т. Костюченко, Д. Міханчук // GFK Ukraine. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV%20prevalence%20survey%20%20UA.pdf>.
5. Жінки і чоловіки в Україні [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_gch2020_ukr.pdf.
6. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
7. Кауфман М. Конструювання маскулінності та триада чоловічого насильства [Електронний ресурс] / Майкл Кауфман // Гендер в деталях. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/triada-cholovichogo-nasilstva-134030.html>.

8. Кімел М. Гендероване суспільство. Пер.з англ. / М. Кімел. – Київ: Сфера, 2003. – 373 с.
9. Конвенція Ради Європи про запобігання насильство щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами [Електронний ресурс] // Конвенція Ради Європи. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>.
10. Костіна Т. Гендерно зумовлене насильство та його види: домашнє насильство [Електронний ресурс] / Т. Костіна, І. Булах // Вісник Львівського університету. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/11_2021/11.pdf.
11. Кривуляк А. В Україні за час карантину [Електронний ресурс] / Альона Кривуляк // Радіо Свобода. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-domashnie-nasyilstvo-la-strada/30581355.html>.
12. Ла Страда-Україна [Електронний ресурс] // Ла Страда-Україна. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/lastradaukraine/posts/1674479145962496/>.
13. Марценюк Т. Годі терпіти: усе про гендерне насильство проти жінок [Електронний ресурс] / Тамара Марценюк // Гендер в деталях. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/godi-terpiti-use-pro-genderne-nasilstvo-proti-zhinok-134410.html>.
14. Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. Статистика звернень [Електронний ресурс] / Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації // Ла Страда Україна. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://la-strada.org.ua/novyny/elementor-1965.html>.

15. Національна поліція України. Про надання інформації [Електронний ресурс] / Національна поліція України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://bihus.info/kilkist-vypadkiv-domashnogo-nasyllya-v-ukrayini-za-period-karantynu-ne-zrosla-v-chotyry-razy-faktchek/>.
16. Національне опитування з питань рівності між чоловіками та жінками в Україні [Електронний ресурс] // Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Іванни Климпуш-Цинцадзе. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ndi.org/sites/default/files/Національне%20опитування%20з%20питань%20рівності%20між%20чоловіками%20і%20жінками%20в%20Україні%20липень%202018%20НДІ.pdf>.
17. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи / С. М. Оксамитна. – Київ: "К. І. С.", 2004. – 535 с.
18. Сучасне розуміння маскулінності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів та насильства щодо жінок / UNFPA Ukraine – Київ, 2018 р. Survey on the Well-being and Safety of Women, OSCE – 2019 р. [Електронний Ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.osce.org/files/f/documents/9/2/413237_0.pdf
19. COVID-19 and essential services provision for survivors of violence against women and girls [Електронний ресурс] // UN Women. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/brief-covid-19-and-essential-services-provision-for-survivors-of-violence-against-women-and-girls>.
20. Global, regional, and national prevalence estimates of physical or sexual, or both, intimate partner violence against women [Електронний ресурс] / L.Sardinha, M. Maheu-Giroux, S. Rachel Meyer,, C. García-Moreno // The Lancet. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:

[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(21\)02664-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(21)02664-7/fulltext).

21. Survey on the Well-being and Safety of Women [Электронный ресурс] // OSCE. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: https://www.osce.org/files/f/documents/9/2/413237_0.pdf.
22. The Coronavirus Is a Disaster for Feminism [Электронный ресурс] // The Atlantic. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/03/feminism-womens-rights-coronavirus-covid19/608302/>.
23. UN chief calls for domestic violence ‘ceasefire’ amid ‘horrifying global surge’ [Электронный ресурс] // United Nations. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061052>.
24. Violence against women in times of Covid-19 [Электронный ресурс] // The Breakthrough Voice. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://inbreakthrough.org/violence-against-women-in-times-of-covid-19/>.
25. 3 times more women killed by men than average during U.K. coronavirus lockdown, data show [Электронный ресурс] // CBS News. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.cbsnews.com/news/domestic-violence-uk-coronavirus-lockdown-3-times-higher-than-average-data-shows/>.